Helsingissä 4.10.2016

Eduskunnan tarkistusvaliokunnalle, liittyen valiokunnassa käynnissä olevaan Finavian johdannaisvastuiden selvittämistyöhön.

Taustaa

Omistajaohjaukseen liittyen keskeisimmän ohjeistuksen muodostavat: omistajaohjauslaki (1386/2007), osakeyhtiölaki (624/2006), valtion omistajapolitiikkaa koskeva valtioneuvoston periaatepäätös (3.11.2011) sekä ministeriön oma osakeyhtiöiden hallinnointiohje (1.1.2012). Tarkemmat omistajaohjauksen toimenpiteet syksyn 2015 osalta on esitetty VTV:lle 21.12.2015 toimitetussa muistiossa.

Työskentelin Liikenne- ja viestintäministeriössä mm. Finavia Oyj:n omistajaohjauksesta vastanneena virkamiehenä 1.10.2013–31.12.2015 välisenä aikana.

Omistajaohjauksen toimet yleisesti

Omistajaohjauksen periaatteiden mukaisesti johdannaisasian selvittämisen päävastuu on ollut yhtiön hallituksen ja yhtiön hallituksen tarkistusvaliokunnan vastuulla. Yhtiön hallituksen tulee aina tehdä päätöksensä siten, että se huolellisesti toimien edistää yhtiön etua.

Omistaja on seurannut ja valvonut Finavia Oyj:n toimintaa omistajaohjauksen keinoin. Omistajaohjauksen toimenpiteet toimikauteni aikana Finavian johdannaisasiassa perustuivat kautta linjan seuraaviin periaatteisiin:

- Liikenne- ja viestintäministeriön omistajaohjauksesta vastaavat virkamiehet tapasivat Finavia Oyj:n hallituksen puheenjohtajaa ja toimitusjohtajaa säännöllisesti (kuukausittain tai useammin).
- Tapaamisia ministeriön kansliapäällikön ja yhtiön hallituksen puheenjohtajan sekä toimitusjohtajan kesken järjestettiin aina tarpeen mukaan (yhteensä joitakin kertoja vuodessa).
- Yhtiön hallituksen puheenjohtaja ja/tai toimitusjohtaja tapasi kulloinkin omistajaohjauksesta vastannutta liikenneministeriä aina tarpeen mukaan (yhteensä joitakin kertoja vuodessa).
- Liikenne- ja viestintäministeriön omistajaohjaus pyysi suullisia ja kirjallisia selvityksiä yhtiön johdannaissopimuksiin liittyen noin kerran kuukaudessa tai useammin.
- Liikenne- ja viestintäministeriön omistajaohjauksesta vastaavat virkamiehet ovat lisäksi informoineet ja konsultoineet VNK:n omistajaohjausosastoa asiaan liittyen aina tarpeen mukaan.

Useissa eri yhteyksissä 1.10.2013–31.12.2015 välisenä aikana omistaja on edellyttänyt yhtiöltä, että:

- VTV:n suorittaman tarkastuksen esittämien suositusten mukaisiin toimenpiteisiin ryhdytään määrätietoisesti.
- Yhtiö korjaa epäkohdat ja laatii tarvittavat hallinnointiohjeet yhtiölle.
- Yhtiön johto käynnistää ja toteuttaa tarvittavat toimenpiteet ei-suojaavien johdannaisten purkamiseksi, vaarantamatta omaa taloudellista asemaansa.
- Vastuukysymykset selvitetään niin toimivan johdon, hallituksen kuin tilintarkastuksen osalta.

Edellä kuvatut periaatteet on annettu yhtiölle tiedoksi useissa eri yhteyksissä 1.10.2013–31.12.2015 välisenä aikana. Edellä kuvatut periaatteet on myös saatettu VTV:n tietoon mm. syksyllä 2015.

Omistajaohjaus syksyllä 2015

Omistajalla ei ollut huomautettavaa yhtiön hallituksen tekemiin päätöksiin ja toimiin johdannaisasiassa ennen syksyä 2015. Tiedonvaihto omistajan ja yhtiö hallituksen välillä oli jatkuvaa aiemmin edellytetyllä tavalla ja ministeriön hallinnointiohjeen periaatteiden mukaisesti. Myös keskusteluyhteys VTV:n kanssa oli tarkoituksenmukainen.

Syksyllä 2015 (25.9.2015) yhtiön hallitus muutti äänestyksen jälkeen aiempaa päätöstään olla nostamatta kanteita yhtiön aiempaa johtoa vastaan. Tämän päätöksen seurauksena omistaja käynnisti toimenpiteet asian tarkemmaksi selvittämiseksi. Omistajaohjauksen toimia olivat erityisesti:

- Eriävässä mielipiteessä esitettyjen perustelujen huolellinen selvittäminen.
- Valmistautuminen tarvittaessa järjestämään ylimääräinen yhtiökokous.
- Tukeutuminen VNK:n omistajaohjauksen asiantuntemukseen, omistajaohjausperiaatteiden mukaisesti.

Asian huomattavan monimutkaisuuden johdosta yhtiön toteuttamien toimenpiteiden ja niiden asianmukaisuuden selvittäminen vaati huolellisuutta noudattaen yhteensä lähes kaksi kuukautta. Selvitystyön johtopäätökset marraskuun 2015 loppupuolella olivat seuraavat:

- Yhtiössä ei ole riittävän huolellisesti paneuduttu syy-yhteyden selvittämiseen tai aiheutuneen vahingon määrän selvittämiseen.
- Yhtiö ei ollut tehnyt, ainakaan omistajan käyttöön, yksityiskohtaista analyysiä eri johdannaissopimusten aiheuttamista konkreettisista tappioista; asiaa oli ilmeisesti tarkisteltu vain yhtenä kokonaisuutena.
- Yhtiö ei ilmeisesti ollut missään vaiheessa pyrkinyt keskusteluyhteyteen aiemman tilintarkastusyhteisönsä kanssa (Deloitte), vaikka vastaavia sovitteluun pyrkiviä yhteydenottoja oli ilmeisesti ollut johdannaisia myyneiden pankkien kanssa.

Edellisten lisäksi omistaja sai eri tahoilta varsin ristiriitaisia näkemyksiä siitä, miten esim. yhtiön kanne Deloittea vastaan tai entisiä johtohenkilöitä vastaan voisi menestyä. Samaan aikaan oli myös käynyt ilmi, että aiemmin 25.9.2015 tehdyn päätöksen eriävässä mielipiteessä esitetyt perustelut eivät olleet johtaneet mihinkään toimenpiteisiin yhtiön puolella, vaikka omistaja oli kommunikaatiossaan yhtiöön päin edellyttänyt huolellisuutta ainakin vuodesta 2013 alkaen. Tällainen toimenpide olisi esimerkiksi ollut ns. ”toisen asiantuntijamielipiteen” hankkiminen. Lisäksi omistaja kiinnitti lopulta omissa analyyseissään huomiota myös siihen, että yhtiö oli tilintarkastusyhteisöä koskevassa kanneasiassa keskittynyt vain Deloitteen, vaikka myös muut tilintarkastajat olivat tarkastaneet yhtiö tilejä johdannaissopimusten tekoaikana 2009–2011.

Kiinnitän huomiota myös siihen, että omistajalla ei ollut käytettävissään ennen vuoden 2015 loppua Finanssivalvonnan asiaan liittynyttä selvitystä tai asiaan liittyneen poliisitutkinnan lopputulosta.

Yhteenveto

Finavia Oyj toimii osakeyhtiönä liiketaloudellisin periaattein. Omistaja on noudattanut omistajaohjauksessaan osakeyhtiölain mukaista tehtävien ja vastuiden jakoa yhtiön toimielinten ja omistajien välillä. Omistaja on käyttänyt hyvän hallintotavan mukaisesti päätösvaltaansa yhtiökokouksessa ja vastannut mm. hallituksen valinnasta.

Omistaja on valvonut yhtiön johtamiseen liittyvää päätöksentekokykyä läpi koko prosessin. Omistaja on aina ryhtynyt tarpeellisiin, yhtiöjärjestyksen mukaisiin toimiin yhtiön hallituksen täydentämiseksi niissä tilanteissa, joissa yhtiöjärjestyksen mukainen päätöksentekokyky on katsottu puutteelliseksi.

Yhteenvetona voidaan todeta, että huolellisuusvelvoitteen kannalta olennaista on päätösten valmistelussa selvittää tilanteen edellyttämällä tavalla ja laajuudessa asioiden taustat ja kartoittaa erilaiset toimintavaihtoehdot. Nimenomaan tällaista huolellisuutta omistajaohjaus on yhtiöltä toivonut. Omistajaohjaus ei ole missään yhteydessä edellyttänyt yhtiön hallitukselta tiettyjä ratkaisuja. Omistajaohjaus ei ole myöskään edellyttänyt yhtiöltä ns. Deloitte-kanteesta luopumista tai tiettyjen asianajajien käyttöä. Omistaja on sen sijaan useassa yhteydessä vuodesta 2013 alkaen edellyttänyt yhtiöltä huolellisuutta ja asioiden selvittämistä yhtiön edun kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla.

Juhani Damski

Finavia Oyj:n omistajaohjaaja 1.10.2013–31.12.2015